

Οι Εσχατολογικές διαστάσεις της παιδαγωγίας κατά τον άγ. Ιω. Χρυσόστομο

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

«Οι Εσχατολογικές διαστάσεις της παιδαγωγίας κατά τον άγ. Ιω. Χρυσόστομο» είναι διδακτορική διατριβή που υποστηρίχθηκε στο πανεπιστήμιο του ανατολικού Σεράγεβο το έτος 2007 και κυκλοφόρησε ως βιβλίο στην σερβική κυριλλική γλώσσα και στην ελληνική αργότερα το έτος 2009, έχει σύνολο σελίδων 376 και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αβέρωφ 2, Αθήνα. Ο δε πρωτότυπος τίτλος της διδακτορικής διατριβής είναι : “Eshatoloske dimenzije pedagogije po sv. Jovanom Zlatoustom”. Ο διδακτορικός τίτλος που αποκτήθηκε με υποτροφία και άδεια υπηρεσιακής εκπαίδευσης από το Υπουργείο πολιτισμού, παιδείας και θρησκευμάτων είναι αναγνωρισμένος από το ΔΟΑΤΑΠ.

Ο συγγραφέας DDr Αλέξιος Παναγόπουλος του Παναγιώτη ικανός γνώστης των σλαβικών γλωσσών της σλαβικής φιλολογίας του σλαβικού κόσμου στον ευαίσθητο διαβαλκανικό χώρο ήταν ο πρώτος έλληνας που έλαβε διδακτορικό τίτλο θεολογίας από το πανεπιστήμιο αυτό, αρκετά σημαντικό γεγονός για την παρουσία ενός Ορθόδοξου επιστήμονα ερευνητή στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη και στο Πανεπιστήμιο του ανατολικού Σερράγιεβο. Επόπτης και καθοδηγητής ήταν ο θεράπων της ελληνικής γλώσσας και παιδείας καθηγητής μητροπολίτης Μαυροβουνίου κ. Αμφιλοχίος Ράντοβιτς, αρκετά γνωστός στο ελληνικό κοινό τόσο από τις επιστημονικές του μελέτες, όσο και από το κηρυκτικό και ποιμαντικό του έργο, ως ένας από τους σύγχρονους ακαδημαϊκούς και ιεράρχες της Ορθοδοξίας.

Πρόκειται για μια πρωτότυπη πατρολογική, παιδαγωγική και εσχατολογική ερευνητική μελέτη δουλεμένη μέσα από τις ελληνικές πηγές της *patrologia greaca* και την σλαβική και παγκόσμια βιβλιογραφία που αποσκοπεί να αποδείξει ότι το εσχατολογικό φιλοσοφικό και δογματικό ερώτημα έχει διαστάσεις και στο χώρο της ερμηνείας που σύμφωνα με τον Ιω. Χρυσόστομο ο μόνος διδάσκαλός της είναι ο Θεάνθρωπος Χριστός. Όπως σημειώνει και ο άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς διότι είναι ο πρώτος και ο έσχατος, η αρχή και το τέλος της ιστορίας του κόσμου και του ανθρώπου. Με βάση τα αρχαία τις πηγές, τα βυζαντινά και νεώτερα επιστημονικά δημοσιεύματα η διαδακτορική αυτή έρευνα διατηρεί τόσο το ιστορικό στοιχείο, όσο και το σύγχρονο για την επιστήμη τον πολιτισμό και τον άνθρωπο.

Επιχειρείται στα εισαγωγικά και αναλύεται η σπουδαιότητα του θέματος, καθώς και το ιδεολογικό και φιλολογικό και θεολογικό περιβάλλον του αγ. Ιω. Χρυσοστόμου. Η μοναδικότητα της προσωπικότητά του ως διδασκάλου και οι πηγές του σύνολου έργου του. Οι θεμελιώδεις προϋποθέσεις της θεωρίας του και η θέση του σ' αυτή, ενώ γίνεται διεξοδική ανάλυση των θεμελιωδών θέσεων του για την παιδαγωγική φιλοσοφία και ειδικότερα για την εσχατολογία μια προσέγγιση πρωτότυπη μέχρι σήμερα. Στο έργο δεν απουσιάζει και η ειδική αναφορά για το καιρό του αντιχρίστου και την δευτέρα παρουσία, με χρήση της ελληνικής, της διεθνούς και για πρώτη φορά της σλαβικής βιβλιογραφίας, με την σοφή καθοδήγηση του σύμβουλου καθηγητή του πανεπιστημίου μητροπολίτη κ. Αμφιλόχιου Ράντοβιτς διδάκτορος του πανεπιστημίου Αθηνών.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την γενική ερμηνευτική, τη φιλοσοφική και την εσχατολογική προοπτική του αγίου Πατρός. Στο πρώτο μέρος γίνεται λόγος για την ερμηνεία και την ελευθερία, για τον άνθρωπο και τον κόσμο, για το κατ' εικόνα και για το καθ' ομοίωσιν, για τον προορισμό του ανθρώπου, για την εσχατολογία και την ελευθερία, για την εσχατολογική διάσταση της πτώσης, για την ελευθερία της επιστροφής, ενώ στο δεύτερο μέρος διευκρινίζεται η σχέση ερμηνείας της εσχατολογίας, ιστορικά το αγαθό, η αρετή, το διαχρονικό

παιδαγωγικό καλό, η παιδαγωγική ηθική, ο ηθικοπαιδαγωγικός χαρακτήρας και οι μέθοδοι, στο τρίτο μέρος γίνεται η ανάπτυξη της εσχατολογικής υπόστασης της ύπαρξης και η ματαιότητα της γήϊνης ζωής, η καθοδήγηση από τον παιδαγωγό Θεό για την απόκτηση της αρετής - αρετολογία, η απόκτηση της παιδείας του Θεού, ο μοναχισμός, ο γάμος, η κοινωνικότητα και η κοσμική εξουσία σε διάφορες μορφές.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η διεξοδική ιστορική προβολή της αναγκαιότητας της περί των εσχάτων ερμηνευτικής σε σχέση με την Βίβλο και την άποψη μέχρι την εποχή του ιερού Πατρός, όπως στον προφήτη Δανιήλ, στους Συνοπτικούς, στις επιστολές του Παύλου, στις επιστολές του Ιωάννη και στην Αποκάλυψη. Στην συνέχεια στην πατερική γραμματολογία και στην ιερά παράδοση, μέσα από την Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων, μέσα από τον Ειρηναίο, τον Ιππόλυτο, τον Ψευδοϊππόλυτο, τον Κύριλλο Ιεροσολύμων και της Κατηχήσεις του, τον Εφραίμ τον Σύρο, και τους Λοιπούς Πατέρες και αξιόλογους εκκλησιαστικούς συγγραφείς.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται πρωτότυπα η προσέγγιση στην περί των εσχάτων ερμηνευτική, των αγιογραφικών χωρίων των ερμηνευομένων υπο του αγ. Ιω. Χρυσοστόμου, συγκεκριμένα: η σχετική αναγκαιότητα της Νέας Διαθήκης στην κατανόηση του προβλήματος περί της αληθινής πίστης και των εσχάτων ημερών, καθώς και του αντιπαιδαγωγικού προσώπου του αντιχρίστου, καθώς και το ερώτημα ή πρόβλημα περί του αντιχρίστου γενικότερα και η παιδαγωγική επάρκεια των «σημείων» του Νέου Νόμου, για την ημέρα του «ανόμου», η σαφήνεια της προφητείας της Γραφής και τα φαινομενικά εσχατολογικά ασαφή χωρία, τα δυσκολονόητα χωρία για τους αμαθείς, επίσης η εκ «μέρους» κατανόηση των παιδευτικών προτάσεων της Καινής Διαθήκης για το μυστήριο των εσχάτων, η ανάγνωση και κατανόηση της παρατήρησης των εσχατολογικά παιδευτικών «σημείων». Γίνεται αναφορά και στην παιδαγωγική φιλοσοφική ερμηνευτική στάση του αντιοχειανού μελετητή, καθώς και η γενική του μέθοδος ερμηνείας, τα μέσα διερεύνησης του προβλήματος των εσχάτων, σε σχέση με την προηγούμενη πατερική παράδοση, τα μέσα διερεύνησης του προβλήματος, με ειδική προσέγγιση στην προηγούμενη χριστιανική γραμματεία και ερμηνευτική παράδοση των αγίων Πατέρων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο προσεγγίζεται η εσχατολογική παρουσία του διδασκάλου Θεανθρώπου Χριστού και το αληθινό πρόσωπο του αντιχρίστου, ενώ επιχειρείται η παρουσίαση της αντίθετης φύσης του ανόμου σε σχέση με τον Θεάνθρωπο και έσχατο Κριτή Χριστό, δηλ. η καταγωγή του, ο αντιπαιδαγωγικός του χαρακτήρας και η αντίθεος δράση του.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ανακεφαλαιώνεται η ερμηνευτική παιδαγωγία περί των εσχάτων και η αντιχριστολογία διαχρονικά σε σχέση με τα έσχατα και την παιδεία, ενώ επιχειρείται η παρουσίαση της συντέλειας ως το αποκορύφωμα του κακού, δηλ. το μυστήριο της Δευτέρας Παρουσίας ως το αποτέλεσμα της ανθρώπινης ανταρσίας και αποστασίας εκ της αρετής.

Πρόκειται για μια πρωτότυπη ερευνητική μελέτη πού καλύπτει το υπάρχον κενό και που αποσκοπεί να αποδείξει ότι οι διαστάσεις της ερμηνευτικής γραμματείας σύμφωνα με τον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο ως παιδαγωγό, φιλόσοφο και διδάσκαλο έχουν και εσχατολογικό περιεχόμενο επικαιρότητας καθώς εμφανίζουν σκοπό και στόχο παιδευτικό. Οι εσχατολογικές διαστάσεις της ερμηνευτικής

προσέγγισης οδηγούν στην ορθή χριστιανική διδασκαλία, έτσι ώστε να οδηγήσει τους μορφούμενους στην εκούσια προσοικείωση του εσχατολογικού και σωτηριολογικού περιεχομένου της, πού πραγματώνει την «κατά φύση» λειτουργία και διάσωση της ανθρώπινης ψυχοσωματικής οντότητας της ύπαρξης.

Επιχειρείται από ιστορικής και ερμηνευτικής πλευράς η προβολή της σχετικής προβληματολογίας και γίνονται ειδικές αναφορές και στον ετερόδοξο χώρο της βυζαντινής γραμματολογίας. Τα δε αδιέξοδα της κατά το παρελθόν αυτόνομης μορφολογικής θεώρησης από το εσχατολογικό και σωτηριολογικό περιεχόμενο της διδαχής οδήγησαν στο κηρυγματικό και λειτουργικό χαρακτήρα της χριστιανικής θρησκευτικής διδασκαλίας. Στην συνέχεια επιχειρείται η διαπίστωση της σχετικής προβληματολογίας στους παρ' ημίν Πατέρες της Εκκλησίας τους θείους παιδαγωγούς ως ειδικούς ερμηνευτές της βυζαντινής φιλολογίας. Ως συνέπεια των επί μέρους προβλημάτων εξάγεται το απαραίτητο περί μιάς εκκλησιολογικής θεωρήσεως της χριστιανικής ηθικής ως απαραίτητης γνωσιολογίας των Βυζαντινών λογίων. Ως εκ τούτου εξάγεται μεθοδικά και αναλυτικά η συμβολή της Ορθόδοξου χριστιανικής διδασκαλίας στην προβληματική της χριστιανικής γραμματείας μέσω του αυθεντικού ερμηνευτή της Γραφής αγ. Ιω. Χρυσοστόμου.

Υπογραμμίζεται:

-Η προσφορά της θυσίας του Θεού Λόγου ως αφετηρία της διδακτικής και χριστιανικής ερμηνευτικής μεθόδου

-Η σωτηριώδης και εσχατολογική διδασκαλία του Κυρίου, ως κατευθυντήρια πορεία της προσφερόμενης μεθοδολογίας

-Η εσχατολογική προοπτική, η Ανάσταση, η Δευτέρα Παρουσία κτλ, ως ολοκλήρωση της διδακτικής μεθόδου στην πρώϊμη βυζαντινή εποχή.

Η ανακεφαλαίωση των ζωοποιών αυτών στοιχείων της ψυχοσωματικής οντότητας του ανθρώπου βρίσκεται στην ενυπόστατη Αλήθεια (= Θεάνθρωπος Χριστός) που συνιστά την οδό (=μέθοδος), που συνάπτει το περιεχόμενό της με την ύπαρξη (=ζωή) του κατηχούμενου και παιδαγωγικά μορφούμενου στην μεταμορφωτική ανοδική πορεία της αυτογνωσίας και της εσχατολογικής ολοκλήρωσης που διδάσκουν τα βυζαντινά αυτά κείμενα της μιας αυτής μοναδικής μορφής.

Η Ορθόδοξη εκκλησιολογία και εσχατολογία αποτελεί το καθόλου πλαίσιο της σωτηριολογικής προβληματικής. Σε μια τέτοια οντολογικού περιεχομένου προσφορά και προσέγγιση αναδύεται η αξία του ανθρώπινου προσώπου ως μοναδικού, έχοντας το «κατ' εικόνα» με τάση προς το «καθ' ομοίωσιν», μέσα από την κοινωνία της αγάπης και της ελευθερίας της διδασκαλίας του Χριστού που

ερμηνεύεται ορθά. Ο μορφούμενος οικειούται τα πνευματικά αγαθά της χριστιανικής διδαχής και τρόπον τινά νοηματοδοτεί δημιουργικά και εσχατολογικά την ύπαρξή του στο δρόμο της αρετής.

Η συμβολή της διατριβής αυτής στην ερμηνευτική των πατερικών κειμένων διατυπύεται στη σύζευξη της θεωρητικής διάστασης με τη διδακτική χριστιανική ερμηνευτική πράξη, όπως αναδύεται από τα αγιογραφικά κείμενα και την εκκλησιαστική γραμματολογία περί της εν Χριστώ ζωής, με μια προσέγγιση απάντησης εσχατολογικής υφής στον σύγχρονο άνθρωπο και της ταυτόχρονης αναζήτησης για μεταμόρφωση και κατανόηση των πολιτισμικών επιτευγμάτων ως παιδαγωγία ορθόδοξου ήθους και βίου, μέσω του χριστιανικού αληθινού βίου με απαντήσεις στην σύγχρονη προβληματική του σήμερα.

Ο Θεός είναι ο μόνος Σοφός διδάχος, ο ιατρός, ο παιδαγωγός, γι' αυτό ο Χρυσόστομος τονίζει την καλή παιδεία και την καλή προαίρεση. Η καλή ανατροφή των τέκνων οφείλει να διαπλάθει «φιλοσόφους» πολίτες του ουρανού, ενώ οι ασεβείς θα είναι αναπολόγητοι. Ο αντίχριστος θα εξαπατήσει τον κόσμο με το ψευδοπρόσωπο του δήθεν Μεσσία, ενώ θα είναι λύκος βαρύς μη φειδόμενος του ποιμνίου, όμως ο Θεός επιτρέπει την παρουσία του αντιχρίστου για να ελεχθεί η

αξιοκατάκριτη απιστία των απολλυμένων. Ο Ιω. Χρυσόστομος πιστός στο δόγμα της δευτέρας παρουσίας της Β' Οικουμενικής Συνόδου, δεν κάνει λόγο για τρίτη ενδιάμεση παρουσία του Θεανθρώπου Χριστού, όπως εσφαλμένα υποστήριξαν και ακαδημαϊκοί θεολόγοι της εποχής μας, ενώ η αποστασία ως απόρροια της ηθικής εξαθλίωσης των ανθρώπων θα είναι κατ' ενέργεια του σατανά και του ανθρώπου αντιχρίστου αφού θάνε «άνθρωπος τις την πάσαν ενέργειαν του σατανά εν εαυτώ δεχόμενος», σύμφωνα με τον ιερό πατέρα. Έτσι ο παρών βίος αποκτά μοναδικότητα κατά την ημέρα των εσχάτων καιρών, αλλά και σήμερα, αλλά και τότε που ο άνθρωπος θα πρέπει να υπακούσει στις παιδαγωγικές εντολές του μόνου αληθινού παιδαγωγού και Σωτήρα της ανθρώπινης ψυχοσωματικής οντότητας.

Οι φιλοσοφικές, ερμηνευτικές, παιδαγωγικές, κοινωνιολογικές διαστάσεις της ερμηνευτικής των κειμένων οδηγούν στην ορθή χριστιανική διδασκαλία, ώστε οι μορφούμενοι οδηγούνται στην εκούσια προσοικείωση φιλοσοφικού ηθικού εσχατολογικού και σωτηριολογικού περιεχομένου. Η ανακεφαλαίωση των στοιχείων της ψυχοσωματικής οντότητας του ανθρώπου βρίσκεται στη χριστιανική φιλοσοφία της Αλήθειας, στην μεταμορφωτική ανοδική πορεία της αυτογνωσίας. Αναδύεται η αξία του ανθρώπινου προσώπου ως μοναδικού έχοντας το «κατ' εικόνα» με τάση προς το «καθ' ομοίωσιν», μέσα από την κοινωνία της αγάπης και της ελευθερίας.

Η συμβολή της εργασίας αυτής στην χριστιανική φιλοσοφία και παιδαγωγική διατυπώνεται στη σύζευξη της θεωρητικής διάστασης με τη διδακτική πράξη. Ο Δημιουργός είναι ο αληθινός φιλόσοφος και παιδαγωγός, ο Χρυσόστομος διδάσκει την καλή παιδεία, την οφειλόμενη καλή ανατροφή των τέκνων ως γνήσιων «φιλοσόφων» της μόνης αλήθειας. Τα κείμενά του μοναδικές πηγές του θησαυρού της βυζαντινής γραμματολογίας, που και ο σλαβικός κόσμος τίμησε τόσο με μεταφράσεις των έργων του όσο και με πρωτότυπες μελέτες και έρευνες, όπως και η παρούσα που υποστηρίχθηκε στο πανεπιστήμιο του ανατολικού Σεράγεβο και αποτέλεσε σημαντική συμβολή και στην σλαβική βιβλιογραφία.